

OVISNOST KVALITETE ŽIVOTA O IMPLEMENTACIJI NORME O DRUŠTVENOJ ODGOVORNOSTI

DEPENDENCE OF THE QUALITY OF LIFE ON THE
IMPLEMENTATION OF STANDARDS ON SOCIAL ACCOUNTABILITY

Dr. sc. Josip Čiček, primarijus
EOQ menadžer i auditor kvalitete i okoliša
Bjelovar, Hrvatska/Croatia
E-mail: josip.cicek2@sk.t-com.hr

Dr. sc. Miroslav Drljača
Zračna luka Zagreb d.o.o.
Rudolfa Fizira 1, Velika Gorica, 10150 Zagreb
E-mail: mdrljaca@zagreb-airport.hr

UDK/UDC: 005.6+ 006.3/.8
JEL klasifikacija/JEL classification: L15; D63
Pregledni članak/Review

Primljeno: 20. studenoga, 2013./Received: November 20th, 2013
Prihvaćeno: 17. siječnja, 2014./Accepted: January 17th, 2014

SAŽETAK

Izvor: Zbornik radova 15. međunarodnog simpozija o kvaliteti Kvaliteta, rast i razvoj, Hrvatsko društvo menadžera kvalitete, Zagreb, 2014, str. 251-266.

U radu se šire razmatra sadržaj i definicije kvalitete života s posebnim osvrtom na kvalitetu života u Hrvatskoj. Daje se kraći prikaz i osvrt na normu ISO 26000:2010 (E) s posebnim naglaskom na održivi razvoj uz integraciju ciljeva kvalitete života, zdravlja i prosperiteta sa socijalnom pravdom i održavanjem spremnosti zemlje da podržava život u svoj njegovoj raznolikosti. Daju se prijedlozi za unapređenje društvene odgovornosti i kvalitete života u Hrvatskoj temeljem izloženih raščlambi.

Ključne riječi: društvena odgovornost, kvaliteta života, ISO norma 26000:2010 i SA 8000.

1. UVOD

Globalizacija, lakša mobilizacija i pristupačnost te sve veća dostupnost sredstava komuniciranja, omogućuju da pojedinci i organizacije širom svijeta lakše mogu saznati o odlukama i aktivnostima organizacija u bližoj i daljnjoj okolini. Ovo omogućuje organizacijama stjecanje koristi od učenja o novom načinu poslovanja i rješavanja problema. To znači da se odluke o aktivnostima organizacije podvrgavaju većoj kontroli od grupa i pojedinaca. Politike i prakse, koje organizacije primjenjuju na različitim stranama svijeta podložne su kritici i mogu se usporediti.

Globalna priroda ekološke problematike, zdravlja, kvalitete života te provedba, primarna je svjetska odgovornost uz borbu protiv siromaštva, uz veću finansijsku i ekonomsku međuovisnost i veću geografsku rasprostranjenost lanaca vrijednosti, pitanja su relevantna i za organizaciju i mogu prijeći i u druga područja svijeta. Za organizacije koje djeluju u području društvene odgovornosti, bez obzira na socijalne ili ekonomske uvjete, bitni su slijedeći elementi i globalni instrumenti:

- Deklaracija o okolini i razvoju Svjetske konferencije iz Rio de Janeira.¹
- Deklaracija o održivom razvoju sa svjetske konferencije u Johanesburgu.²
- Deklaracija o osnovnim principima i pravima na radu, Svjetske organizacije rada.³

Ovi globalni instrumenti naglašavaju svjetsku međuzavisnost. U novije vrijeme bilježi se povećan utjecaj raznih organizacija na vlade, lokalne zajednice i okolinu. U vrijeme ekonomske i finansijske krize organizacije trebaju održati svoje aktivnosti vezane za društvenu odgovornost. Takve krize imaju značajan utjecaj na mnogo ranjivije grupe te stoga sugeriraju veću potrebu za povećanom društvenom odgovornosti. To predstavlja posebne mogućnosti za integraciju socijalnih, ekonomskih i problema okoliša, na mnogo učinkovitije reforme politike i organizacijske oduke i aktivnosti.

2. NORMA O DRUŠTVENOJ ODGOVORNOSTI ISO 26000:2010

Ne postoji jednoznačno prihvaćena definicija kvalitete života. Još je Aristotel ustvrdio da većina osoba oplemenjuje i poboljšava shvaćanje dobrog života ili doživljaj dobre krepsti što čine čovjeka sretnim. Izraz kvalitete života ne postoji u grčkom jeziku u posljednje dvije tisuće godina. Aristotel je ustvrdio da kvalitete života znači različito među raznim narodima, a varira od osobe do osobe, ovisno o aktualnoj situaciji.

Kvaliteta života se rijetko spominje do 20. st. Prvi komentari bili su da se za sreću treba žrtvovati da bi se postigla kvaliteta života. Smatralo se da kvalitetu života ne treba posebno i pobliže objašnjavati.

Definicija Svjetske zdravstvene organizacije iz 1948. godine naglašava tri dimenzije kvalitete života: 1) fizička, 2) mentalna i 3) socijalna, u kontekstu bolesti. Kvaliteta života, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, bolešću je determiniran termin, koji je deklarirala 1948. godine definicijom zdravlja, a to je stanje fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja.

¹ Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (UN Conference on Environment and Development - UNCED), održana je 3.-14.6.1992. godine u Rio de Janeiru, u Brazilu. Sudjelovale su 172 delegacije s ukupno 10 000 sudionik. Na konferenciji su usvojeni brojni dokumenti, pored ostalog i Deklaracija o okolini i razvoju. Deklaracija sadrži 27 načela na kojima se trebaju temeljiti sve aktivnosti kao i djelatnost svih organizacija koje se bave pitanjima okoline. Na konferenciji je usvojena i Agenda 21, dokument koji predstavlja akcijski program Konferencije.

² Konferencija u Johanesburgu u Južnoafričkoj Republici održana je od 26.8. do 4.9.2002. godine. Službeni joj je bio naziv: Svjetski samit o održivom razvoju (World Summit on Sustainable Development). Na Konferenciji je sudjelovala 191 državna delegacija s oko 10 000 sudionika. Zaključci Konferencije odnosili su se na globalne aktivnosti koje je trebalo poduzeti u razdoblju 2010. do 2015. godine. Prema mišljenju brojnih sudionika i stručnjaka, Konferencija nije bila uspješna.

³ Međunarodna organizacija rada - International Labour Organization (MOR) je 18.6.1998. usvojila u Ženevi Deklaraciju MOR-a o temeljnim principima i pravima na radu i Prilog o njenoj primjeni i praćenju i tako preuzeala izazove globalizacije koja je u središtu značajne debate koja se vodi u MOR-u sve od 1994. Iako globalizacija predstavlja jedan od faktora ekonomskog rasta, a ekonomski rast je preduvjet društvenog napretka i dalje ostaje činjenica da ona sama po sebi nije dovoljna kao garancija tog napretka. Cilj Deklaracije je pomiriti želju za stimuliranjem nacionalnih nastojanja kako bi se osigurao društveni napredak koji će teći paralelno s ekonomskim napretkom i potrebu za poštivanjem različitih uvjeta, mogućnosti i orijentacija koji postoje u pojedinim zemljama.

Mnoge druge definicije zdravlja i kvalitete života se povezuju kao komponente sreće i zadovoljstva životom. U nedostatku univerzalno prihvatljive definicije, neki istraživači ističu da najveći broj ljudi u zapadnom svijetu intimno osjeća što za njih znači.

Razumljivo je da pod kvalitetom života ljudi podrazumijevaju različito, zavisno o području njihove primjene. Tako primjerice kod prostornih planera to znači prisutnost zelenih površina, uredno funkcioniranje komunalne infrastrukture i optimalne površine u stambenom okružju.

U kontekstu kliničke medicine kvaliteta života se odnosi na bolest, njen tretman i funkcionalno stanje oboljelog u njegovom okružju. U zdravstvenom smislu u kliničkoj medicini termin zdravlja često se povezuje s kvalitetom života u smislu otklanjanja dvosmislenosti.

Od studije do studije uključuje se kvalitetu života u opće zdravstveno stanje, fizičko funkcioniranje, fizičke simptome, socijalno blagostanje, seksualno funkcioniranje te ključne egzistencijalne potrebe.

Danas znanstvenici u svijetu ulažu napore za utvrđivanje kvalitete života. Oni su, poređ do sada uključenog fizičkog, emocionalnog i socijalnog funkcioniranja uključili i pitanja anksioznosti, tenzije, iritabilnosti, depresije.

Jedan od prvih instrumenata široko prihvaćenih za bolesnike za fiziološke i kliničke potrebe je Karnofskyjeva Performans ljestvica, koja je ušla u kliničku primjenu 1949. godine.⁴ Ta jednostavna skala ima raspon od „0“ što znači smrt, do „100“ što znači normalan život i odsustvo bolesti.

Tijekom godina pojavile su se brojne skale funkcionalne sposobnosti, fizičkog funkcioniranja i aktivnosti u dnevnom životu, kao što je primjerice Barthelov indeks.⁵

Iako se svi ti upitnici opisuju kao instrumenti kvalitete života oni zahvaćaju samo jedan aspekt i nisu adekvatni za prezentaciju bolesnikovog zdravlja i kvalitete života.

Iduća generacija upitnika za kvalitetu života u kasnim 1970-tim godinama i ranim 1980-tim godinama 20. st. kvantificira zdravstveni status koristeći opću evaluaciju zdravlja.

Ti se instrumenti fokusiraju na fizičko funkcioniranje i psihološke simptome učinka bolesti, percipirani distres i zadovoljstvo životom. Primjeri takvih instrumenata uključuju profil učinka bolesti (Sicknes Impact Profile)⁶ i Nothingam Health Profile.⁷ Mnogi te instrumente navode kao upitnike kvalitete života iako ih njihovi autori nikad tako ne nazivaju.

Definicije kvalitete života su kontroverzne. Razni instrumenti koriste razne definicije i nema specifičnog modela ustanovljenog za kvalitetu života.

U medicini se često koriste takvi testovi u kliničkim ispitivanjima lijekova, terapija ili pojedinih terapijskih metoda.

U SAD se koristi Calman model, gdje osobe imaju definirane ciljeve u životu, a mjeri se razlika između nade i očekivanja osobe i sadašnjeg stanja. Koncentriра se na razliku poboljšanja funkcije bolesnika i modifikacije njihovih očekivanja. Za to se koristi instrument

⁴ Karnofskyjeva Performans ljestvica, jedna od najčešće rabljenih ljestvica u publikacijama od strane Svjetske zdravstvene organizacije. Raspon ljestvice je od 100 do 0, gdje 100 označava „savršeno“ zdravlje, a 0 smrt. Bodovni sustav dobio je ime po dr. Davidu Karnofskom, koji je uspostavio ljestvicu zajedno s dr. Josephom H. Burchenalom 1949. godine. Prema: Karnofsky, D. A. and Burchenal, J. H., "The Clinical Evaluation of Chemotherapeutic Agents in Cancer." In: MacLeod CM (Ed), Evaluation of Chemotherapeutic Agents. Columbia Univ Press, 1949, p. 196.

⁵ Barthelov indeks aktivnosti svakodnevnog života.

⁶ Sicknes Impact Profile (SIP) - opće zdravstveno stanje mjereno promjenama u ponašanju kao posljedici bolesti/zdravlja u odnosu na kvalitetu života.

⁷ Nothingam Health Profile (NHP) je opći nalaz o stanju pacijenta koji zahtjeva pregled subjektivnog zdravstvenog stanja. Temelji se na pacijentovoj osobnoj procjeni njegova stanja uvažavajući brojna područja, a procjena se treba izvršiti u okviru 5 minuta. NHP je nastao 1975. u Department of Community Health at Nottingham University.

nazvan (SEIQOL-Schedule for Evaluation of Individual Quality of Life)⁸ i PGI Patient Generated Indeks.

Postoji model ocjene kvalitete života u svezi mogućnosti bolesnika za zadovoljenje nekih ljudskih potreba. Kvaliteta života je pri tome najviša ako su sve potrebe zadovoljene, a niska ako su zadovoljene samo neke. Potrebe uključuju i identitet, samopoštovanje, ljubav, naklonost, sigurnost, užitak, kreativnost, hranu, spavanje, izbjegavanje boli, aktivnosti.

3. PRIKAZ PROBLEMATIKE KVALITETE ŽIVOTA U HRVATSKOJ

Stanovništvo u Republici Hrvatskoj doživjelo je nagli prijelaz iz socijalističkog društvenog sustava i uređenja, sa značajnom socijalnom sigurnosti u novi kapitalistički - tržišni sustav s velikom egzistencijalnom nesigurnošću zbog rata i velikih društvenih, ekonomskih i demografskih promjena. Istovremeno je stanovništvo i teritorij Republike Hrvatske, bilo izloženo ratnim razaranjima.

3.1. Utjecaj rata na kvalitetu života stanovništva u Hrvatskoj

Posljedice su razaranja u Domovinskom ratu u Hrvatskoj više značne i kompleksne i traju desetljećima. Svaki rat osim direktnih oštećenja i razaranja ljudskih života, invalidnosti i bolesti, izaziva i dugoročne demografske promjene udružene s brojnim zdravstvenim i ekološkim posljedicama. Uz ove opće karakteristike ratnih zbivanja u Hrvatskoj tijekom Domovinskog rata zabilježene su i neke specifičnosti:

- razaranja su bila usmjerena na civilne ciljeve i objekte, differentne industrijske objekte i infrastrukture, kako bi izazvale dugoročne posljedice destrukcijom ekonomskih i ekoloških resursa;
- etničkim čišćenjem pojedinih regija (Slavonija, Banija, Lika, Dalmacija);
- razaranjem ruralnih područja koja su demografski rezervoar populacije i etnički simbol (Slavonija, Dalmacija, Banija, Kordun i Lika), primjerice sela s hrvatskim življem uništena su;
- regiocid devastacija i depopulacija čitavih regija (Lipik, Pakrac, Slunj);
- ekocid, kao namjerno razaranje ekološke infrastrukture (uredaja za pročišćavanje otpadnih voda, brana, nasipa);
- korištenje entiteta prirode i prirodne baštine kao taoca za postizanje političkih i vojnih ciljeva (Nacionalni park Plitvice, Park prirode Kopački Rit i dr.);
- brutalno razaranje prirodne i kulturne baštine (Šibenska katedrala), u Hrvatskoj je tijekom rata razoren 408 crkava i sakralnih objekata;
- brutalno uništavanje domaćih i divljih životinja (uzgajalište lipicanaca u Lipiku) i sjeća stoljetnih zaštićenih šuma;
- razaranje brojnih zdravstvenih ustanova i objekata.

Rat je u Hrvatskoj izazvao brojne ljudske, socijalne, ekonomske, kulturne i etničke gubitke i štetu. Agresija je karakterizirana brutalnošću i beskrupuloznošću. Razarani su medicinski centri i bolnice u Vukovaru, Vinkovcima, Pakracu, Gospiću, Zadru, Šibeniku, Dubrovniku, Sisku, Slavonskom Brodu, Novoj Gradiški, kao i domovi zdravlja u Daruvaru, Pakracu i dr. Okupirani su bolnički objekti u Glini, Petrinji, Topuskom i Slunju. Sve to, uz otežane komunikacije i uništene ili blokirane prometnice, stvaralo je velike probleme u pružanju usluga i ispunjavanju rastućih potreba stanovništva za zdravstvenim uslugama.

⁸ Ciaran, A. O. Boyle, John Browne, Anne Hickey, Hannah M. McGee and C. R. B. Joyce, „The Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life (SEIQoL): a Direct Weighting procedure for Quality of Life Domains (SEIQoL-DW), Department of Psychology Royal College of Surgeons in Ireland, 1993.

Oko trećine teritorija Hrvatske bilo je privremeno okupirano, što je stvaralo probleme i u osiguravanju hrane, pitke vode, goriva, materijalnih dobara, lijekova, a što je imalo značajne javno zdravstvene posljedice.

Oko četvrtine stanovništva bilo je istjerano iz svojih domova i živjelo u privremenom smještaju, čemu treba pridodati oko milijun izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, a što je dovelo do prenapučenosti i prenaseljenosti te nemogućnosti zadovoljavanja postojećom higijensko sanitarnom infrastrukturom i snižavalo higijensko sanitарне uvjete, a istovremeno se u drugim područjima odvijao proces depopulacije sa svim negativnim posljedicama. Prekomjerno naseljena područja bila su od posebnog javno zdravstvenog i epidemiološkog rizika.

Ove činjenice su zahtijevale da se higijensko epidemiološke službe angažiraju danonoćno, uz upotrebu dezinfekcijskih sredstava koja su, dugoročno, imale i štetne posljedice za populaciju i okolinu.

Zbog razaranja obitelji i pogibije velikog broja pretežito pripadnika mlade populacije, reprodukcija stanovništva stagnira, što uz ostale demografske značajke populacije Hrvatske (starenje stanovništva) dovodi do tzv. „bijele smrти“, što znači da je veći broj umrlih nego novorođenih što ima i što će imati dugoročne negativne demografske učinke. Osim velikog broja umrlih i nestalih treba uzeti u obzir i velik broj invalida sa svim negativnim javno zdravstvenim, socijalnim i psihologiskim posljedicama.

Karakteristične su tenzije između rezidencijalne i izbjegličke populacije zbog pada životnog standarda i kvalitete življenja, osobito zbog nedostatka sredstva za život, a kao rezultat teške ekonomске situacije. S javno zdravstvenog aspekta posebno je uzeti u obzir život uz beznađe, otupjelost i depresiju. Također, sa javno zdravstvenog aspekta, rat i ratna razaranja imaju brojne negativne ekološke učinke na čovjeka i okolinu. To je uzrokovano otpuštanjem mnogih energija i toksičnih tvari u okolinu, tlo vodu, bilje i hranu, a što će imati posljedice i na buduće generacije. U Hrvatskoj su zabilježeni i fitotoksični učinci u Slavoniji, Lici i Gorskem kotaru.

Razaranjem velikog broja transformatora i objekata elektroenergetskog sustava s ispuštanjem polikoloriranih bifenila, koji su nekontrolirano otpušteni u okolinu, ostat će trajne negativne posljedice po populaciju, floru i faunu te ekosustavu.

U velikom broju požara uzrokovanih ratnim razaranjima oslobađani su dioksini i furani te ostale kancerogene i toksične tvari. Razarana su skladišta i prodavaonice agrokemikalija, što je imalo direktnе i indirektnе učinke.

Razaranjem uređaja za pročišćavanje otpadnih voda otpuštene su brojne koncentrirane toksične tvari s direktnim i kasnjim negativnim utjecajima na okolinu.

3.2. Zdravstveno ekološki aspekti rata u Hrvatskoj

Najznačajniji zdravstveno ekološki aspekti rata u Hrvatskoj su:

- pogoršanje higijensko sanitarnog stanja i narušavanje kvalitete okoline istovremeno narušava i kvalitetu života;
- nekontrolirano otpuštanje efluenata iz infrastrukturnih objekata (uređaji za pročišćavanje otpadnih voda, kanalizacijskih sustava, separatora, uređaji za kondicioniranje, separatora prašine, purifikacijskih uređaja, ciklona itd.);
- rad energetskih objekata i infrastrukturnih sadržaja uz nekontroliran otpuštanje opasnih i toksičnih supstanci i tvari;
- uništavanje borbenih sredstava i ratne tehnike, aviona, brodova, tenkova, artiljerijskih oruđa, uz oslobađanje visoko toksičnih i eksplozivnih tvari;
- bacanje u more i vodotoke vojne opreme i sredstava;
- veliki požari zbog razaranja skladišta toksičnih i potencijalno toksičnih tvari;

- veliki šumski požari izazvani ratnim djelovanjima uništavaju velike količine proizvodnje kisika uz otpuštanje toksičnih i kancerogenih tvari (dioxini, furani), uz ubrzavanje erozije tla vizualnu poluciju i narušavanje krajobraza;
- kontaminacija pitke vode i drugih strateških resursa, hrane, zraka i okoline;
- destrukcija resursa za proizvodnju hrane, njeno spremanje i čuvanje rezervi;
- povećanje učestalosti epizootije i zoqnoza;
- eksplozivno množenje glodara, nametnika i molestanata;
- problematična higijenska dispozicija otpada jer su često odlagalište bila locirana u privremeno zaposjednutom teritoriju (primjer Dubrovnika);
- problemi zbrinjavanja lijekova, sanitetske opreme i humanitarnih donacija kojima je istekao rok uporabe.

3.3. Javno zdravstveni aspekti rata u Hrvatskoj

Najznačajniji javno zdravstveni aspekti rata u Hrvatskoj su:

- razaranje naselja i stambenih jedinica uz pogoršanje uvjeta stanovanja i higijenskih uvjeta, otpuštanje toksičnih i kancerogenih tvari (primjerice azbest) uz gomilanje velikih količina otpadnih materijala i stakla;
- destrukcija infrastrukturnih uređaja, vodoopskrbe, otpadnih voda i dispozicije otpadnih tvari;
- problematično održavanje osobne i opće higijene, koje direktno pogoršava javno zdravstveno stanje;
- nedostatak energenata uz problem grijanja stanova, dječjih domova, vrtića, domova za stare i nemoćne, što uzrokuje povećanje smrtnosti i obolijevanja;
- dugoročni boravak u skloništima sa strahom i svim pridruženim učincima ima značajan utjecaj, ne samo na fizičko, već i mentalno zdravlje;
- migracije populacija uz depopulaciju nekih područja i prenaseljenost u drugima, čime se povećava rizik širenja infektivnih bolesti i infestacije populacije parazitima, ušima, buhami, stjenicama, svrabom, kožnim bolestima;
- velika učestalost rana, povreda i smrtnosti u svim dobnim skupinama;
- manjak hrane povezan s bolestima malnutricije i dijetalnim deficitima, koji povećavaju učestalost obolijevanja o bolesti insuficijentne prehrane i slabljenu otpornosti osoba i populacije na brojne bolesti;
- porast individualnih i grupnih mentalnih poremećaja, reaktivnih stanja i psihogenih te psihotičnih reakcija uz pogoršanje postojećih bolesnika i pojave novih mentalnih bolesti;
- pogoršanje uvjeta i mogućnosti tretmana i transporta povrijeđenih i oboljelih;
- preopterećenost javno zdravstvenih ustanova zbog gubitaka i razaranja pojedinih ustanova i stradavanje zaposlenika (nedostatak osoblja, opreme, lijekova i materijalnih sredstava);
- razaranje i potkapacitiranost velikog broja zdravstvenih ustanova svih razina;
- zaostale mine i eksplozivna sredstva;
- sekundarni rat.

Gotovo nije moguće kvantificirati velik dio problema vezanih za ratna djelovanja u pojedinim regijama i na razini Hrvatske jer se još uvijek nailazi na nova oštećenja i razaranja koje ugrožavaju ljudsko zdravlje i kvalitetu života, a mnoge posljedice će se pokazati nakon perioda inkubacije najmanje za 15 do 20 godina porastom obolijevanja od zločudnih novotvorina i kroničnih bolesti.

Evaluacija ekološke štete također je složena jer ne postoji integrirani informacijski ekološki sustav u Hrvatskoj, a uslijed rata i otežanog transporta i veza teško je i nemoguća bilo ostvariti integrirani monitoring.

Ratom oštećeno i uništeno gospodarstvo nije u mogućnosti ostvariti sredstva potrebna za otklanjanje oštećenja i nabavci opreme.

Prema grubim procjenama UNEP-a⁹ i UNDP-a¹⁰ i specijalnih misija UNIDO-a¹¹ provedenih u Hrvatskoj tijekom Domovinskog rata, samo šteta u okolini iznosi oko 5.000,00 američkih dolara po stanovniku.

Razaranjem obiteljskih kuća i stambenih jedinica tijekom rata oko 220.000 razorenog je, ali to nije samo 220.000 beskućnika. Stambeno okružje je koža obitelji, koje poput kože ljudskog tijela štiti unutarnji milje ljudskog organizma od štetnih vanjskih utjecaja. U stambenom okružju članovi obitelji žive i borave najmanje pola životnog vijeka, ondje se reproduciraju, rastu, odgajaju i uživaju i napisljetu i umiru.

U Hrvatskoj su stambene jedinice najčešće kuće građene kroz najmanje tri generacije, najčešće od lokalno raspoloživih gradbenih materijala. Primjerice u sjevernoj Hrvatskoj cigla i crijeplje, u močvarnim područjima drvo i primorskim i gorskim područjima kamen, a što je s aspekta higijene stanovanja i ekološki najpogodnije. Te činjenice zadivljuju mnoge arhitekte i prostorne planere u svijetu zbog specifične graditeljske baštine u Hrvatskoj, ali se o tome ne vodi dovoljno računa. Jasno je da su takvi objekti stanovanja s higijenskog i epidemiološkog stanovišta najprimjerniji i originalni, a istovremeno arhitektura, raspored i namjena prostora u takvima objektima ima svoj etnički i etnološki karakter i obilježje, jer je organizacija prostora u takvima unikatnim objektima bila podređena lokalnim potrebama, običajima i načinu privređivanja i življena.

Razaranjem takvih objekata-kuća primjerice u Slavoniji, koje su ušorene, a zahvaljujući humanitarnim pomoći postavljane su montažne kuće primjerice iz Skandinavije s kompletno drukčijom organizacijom prostora i njegovog korištenja, koji su strani lokalnoj sredini i koji temeljito degradiraju tradicionalne etnološke značajne.

Drugi značajni problem u Hrvatskoj je ratni otpad, a kojem uopće nije posvećena potrebna pažnja. U Zakonu o otpadu u Hrvatskoj on nije niti spomenut. To pitanje nije tako trivijalno kako u prvi mah izgleda. U svakodnevnoj organizaciji tržišnog kapitalističkog društva s ekološkog i ekonomskog aspekta, razlikuje se bazično komunalni otpad koji generiraju građani u svojim infrastrukturnim objektima, za zbrinjavanje kojeg snose trošak sami građani. Tehnološki otpad stvara proizvodnja i nositelji te gospodarske aktivnosti plaćaju zbrinjavanje te vrste otpada. A tko će platiti zbrinjavanje ratnog otpada? A što je to ratni otpad? Počevši od minsko eksplozivnih sredstava do aglomeracija industrijskih i vojnih objekata i vojne opreme, a koje predstavljaju tzv. crne točke. Primjerice u Dubrovačkoj regiji razorenog je 58 transformatora punjenih poliklororianim bifenilima kao dielektrikom, a koji je toksična i kancerogena tvar. Za zbrinjavanje tog dielektrika na ekološki podoban način (spaljivanje na 18000 stupnjeva) plaće se 8 EUR po kilogramu (Francuska i Njemačka).

⁹ UNEP-United Nations Environment Programme.

¹⁰ UNDP-United Nations Development Programme (Program Ujedinjenih naroda za razvoj). Postojao je u Hrvatskoj od 1996. godine kad je utemeljen prvi Ured za vezu. Ured je prerastao u Nacionalni ured stalnog predstavnika 2001. godine. Postojanje UNDP-a u Hrvatskoj temeljilo se na Standardnom osnovnom sporazumu o pomoći UNDP-a s hrvatskom Vladom.

¹¹ UNIDO-United Nations Industrial Development Organization (Organizacija Ujedinjenih naroda za razvoj industrije).

4. NORMA O DRUŠTVENOJ ODGOVORNOSTI ISO 26000:2010

Ova norma definira održivi razvoj kao onaj razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti, bez kompromitiranja sposobnosti budućih generacija da ispunjavaju svoje vlastite zahtjeve i potrebe.¹²

Održivi razvoj podrazumijeva integraciju ciljeva visoke razine kvalitete života, zdravlja i prosperiteta sa socijalnom pravdom i održavanjem spremnosti zemlje da podržava život u njegovoј raznolikosti. Ovi socijalni, ekonomski i ciljevi okoliša međusobno su zavisni i pozitivno utječu jedni na druge. Održivi razvoj se može tretirati kao način za izražavanje širih očekivanja društva kao cjeline. Društvena odgovornost organizacije za utjecaje njenih odluka i aktivnosti za društvo i okolinu ogleda se kroz transparentno i etičko ponašanje. Ona:

- doprinosi održivom razvoju, uključivo zdravlje i blagostanje društva;
- uzima u obzir očekivanja aktera;
- u skladu s važećim zakonima i s međunarodnim normama ponašanja unapređuje društvenu odgovornost;
- integrirana je unutar organizacije i primijenjena u njenim odnosima.

Društvena odgovornost kao termin u širokoj je uporabi od ranih 70-tih godina 20. st., mada su različiti aspekti društvene odgovornosti bili predmetom interesa organizacija još od kraja 19. st., a u nekim slučajevima i ranije. Ova međunarodna norma je vodič za sve vrste organizacija bez obzira na njihovu veličinu i lokalizaciju u slijedećem:

- kontaktima, terminima i definicijama vezanim za društvenu odgovornost;
- uvidu u trendove i karakteristike društvene odgovornosti;
- načelima i praksi, koja se odnosi na društvenu odgovornost;
- ključne teme i probleme društvene odgovornosti;
- integraciju, interpretaciju i promociju društvene odgovornosti, odgovornog ponašanja u organizaciji i njenim politikama i praksi u području njenog utjecaja;
- identifikaciji i angažmanu s akterima;
- komuniciranju o obvezama, poslovanju i drugim informacijama za društvenu odgovornost.

Cilj ove međunarodne norme je pomoći i doprinijeti održivom razvoju. Namjera je potaći organizacije da idu iznad zakonskih obveza, priznajući da je pridržavanje zakona samo temeljna obveza bilo koje organizacije i sastavni dio njezine društvene odgovornosti. Cilj je promovirati uobičajeno shvaćanje područja društvene odgovornosti i dopuniti druge instrumente i inicijative za društvenu odgovornost, ali ne ih i zamijeni.

Prilikom primjene ovog međunarodne norme preporučuje se da organizacije uzme u obzir društvenu, okolinsku, pravnu, kulturnu, političku i organizacijsku raznolikost kao i razlike u ekonomskim uvjetima, a pridržavajući se istovremeno međunarodnih normi ponašanja.

Ova međunarodna norma nije za upravljanje sustavom. Nema svrhu certificiranja ili regulatorno ili ugovorno korištenje.

Cilj je ove norme pružiti organizacijama instrukcije vezane za društvenu odgovornost te mogućnosti korištenja kao dijela aktivnosti javne politike. Nema svrhu sprječavanja razvijanja specifičnih nacionalnih normi, koje su zahtjevnije ili su drukčije vrste.

Bitna je karakteristika društvene odgovornosti spremnost organizacije da ugradi i razmotri društvene i okolinske probleme u donošene svojih odluka i da bude odgovorna za utjecaj svojih odluka i aktivnosti na društvo i okolinu. To podrazumijeva transparentno i etičko ponašanje koje doprinosi održivom razvoju, koje je ponašanje u skladu s važećim zakonima i međunarodnim normama ponašanja. To također podrazumijeva da je društvena

¹² Mladen Črnjar, *Ekonomika i politika zaštite okoliša*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Glosa Rijeka, Rijeka 2002, str. 169.

odgovornost integrirana u sustav upravljanja organizacije i da se primjenjuje u njenim odnosima te da uzima u obzir interesne aktere.

4.1. Pogodnosti i prednosti društvene odgovornosti za organizaciju

Društvena odgovornost može pružiti brojne prednosti za organizaciju:

- poticanje kompetentnog donošenja odluka, temeljeno na boljem razumijevanju i očekivanju društva, uključujući bolje upravljanje pravnim rizicima, kao i rizicima da se ne bude društveno odgovornim;
- poboljšanje prakse upravljanja rizikom u organizaciji;
- poboljšanje reputacije organizacije i poticanje većeg javnog povjerenja;
- podrška društvenoj licenci za rad;
- stvaranje inovacija;
- poboljšanje konkurentnosti organizacije, uključujući i pristup finansijama, preferiranom statusu partnera;
- poboljšaju odnosa organizacije sa svojim akterima, izlažući organizaciju novim perspektivama i kontaktima s nizom aktera;
- poboljšanje lojalnosti zaposlenih, njihove uključenosti i morala;
- povećanju sigurnosti zdravlja muških i ženskih radnika;
- pozitivan utjecaj na sposobnost organizacije da zaposli, motivira i zadrži svoje radnike;
- ostvarivanje uštede povezane s većom produktivnošću i racionalnom korištenju resursa, nižom potrošnjom energije, vode, smanjenju otpada i povratom vrijednih sirovina i nusproizvoda;
- poboljšanje pouzdanosti i pravednosti transakcija kroz odgovorni politički angažman, zdravu konkurenčiju i odsustvo korupcije;
- sprečavanje ili smanjenje potencijalnih konflikata s potrošačima vezanih za proizvode ili usluge.

Društveno odgovorno ponašanje i poslovanje može značajno doprinijeti razvoju ugleda poželnog poslodavca, a tako se privlači kvalitetne i kreativne i izuzetno talentirane kadrove-radnike, koji predstavljaju osnovu konkurentске prednosti i kvalitete poslovanja na svim razinama. Kvalitetni ljudski potencijal je istovremeno ključ za postizanje društveno odgovornog poslovanja odnosno provođenje strategije društvene odgovornosti. Za ostvarivanje društveno odgovornog poslovanja i ponašanja vezan je i razvoj odgovarajuće kulture i predanosti zajedničkim vrijednostima koje uvažavaju vrijednosti svih dionika pa tako i radnika.¹³

Godina 2005. bila je u Europskoj uniji proglašena godinom društveno odgovornih poduzeća. Republika Hrvatska je sporazumom o pridruživanju između Republike Hrvatske i Europske unije preuzela okvir za usklađivanje s vrijednostima Europske unije i njenim strateškim odrednicama u procesu pridruživanja, a kroz godišnje nacionalne programe održivog razvoja i zaštite okoline do elemenata za stvaranje društva socijalne kohezije.

U strateškom okviru za razvoj Republike Hrvatske od 2006. do 2013. godine je poseban naglasak na podizanje razine društvene odgovornosti korporacija i jačanje konkurentnosti u okvirima socijalne države prilagođene uvjetima dvadeset prvog stoljeća.

Tako je Hrvatska gospodarska komora 2005. godine donijela „Kodeks etike u poslovanju“, Pri sektoru za industriju iste je godine u Hrvatskoj gospodarskoj komori osnovana Zajednica za društveno odgovorno poslovanje.¹⁴

¹³ Miroslav Drljača, „Kultura kvalitete i organizacije“, Zbornik sažetaka radova 6. Hrvatske konferencije o kvaliteti *Kvaliteta i organizacijska kultura*, Hrvatsko društvo za kvalitetu, Zagreb, Opatija, 2005, str. 20.

¹⁴ Hrvatska gospodarska komora, Kodeks etike u poslovanju, 2005.

U rujnu 2010. osnovana je u Hrvatskoj Nacionalna mreža za društveno odgovorno poslovanja (NMDOP) s ciljem intenziviranja dijaloga i partnerstva organizacija koje provode društveno odgovorno ponašanje. Članstvo u toj mreži je dobrovoljno.

„Međunarodnu normu SA 8000 izdao je 1997. godine SAI (*Social Accountability International*), New York, odnosno CEPAA (*Council on Economic Priorities Accreditation Agency London*) - (Savjet za ekonomski prioritete, Akreditacijska Agencija). Misija je ove norme globalno poboljšanje uvjeta rada. Iako bi se, nakon prvog čitanja teksta norme mogao stići dojam da je njezina namjena, prije svega poboljšanje uvjeta rada u slabije razvijenim zemljama i zemljama s visokim stupnjem eksploracije radništva, norma je primjenjiva i u ekonomski razvijenim zemljama visokog stupnja demokracije, jednako u malim i velikim organizacijama, kao i u javnom sektoru. Jednako tako ova je norma i temelj za verifikaciju i certificiranje od strane neovisne certifikacijske institucije.“¹⁵

Pored toga, izrađeni su brojni drugi dokumenti koji tretiraju problematiku društvene odgovornosti na globalnoj razini: Opća deklaracija u pravima čovjeka,¹⁶ Konvencije UN o pravima djeteta,¹⁷ Konvencije UN o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena.¹⁸

Godine 2008. izdana je zadnja verzija norme SA 8000 u kojoj je proširena zaštita i za radnike koji svoj rad obavljaju kod kuće. Norma je dobrovolja i stvorena je radi osiguranja poštivanja morala i prava u proizvodnji dobara i pružanju usluga, a može se primijeniti na sve vrste organizacija bez obzira na veličinu i djelatnost u bilo kojem dijelu svijeta.

Osnovni postulat norme je da svako radno mjesto treba biti vođeno na način koji podržava osnovna ljudska prava i da uprava spremno preuzima za to. Tako se dokazuje da se štite prava radnika i osigurava proizvodnja dobara i pružanje usluga na etičkim principima

5. ZAKLJUČAK

Promjenom organizacije i društvenog ustroja u Hrvatskoj došlo je do velikih poremećaja i pada kvalitete života. Zbivanja tijekom Domovinskog rata znatno su tome doprinijela. Erozija kvalitete življenja dovila je i do erozije morala i sustava vrednota.

Teška ekomska situacija i kriza uz nezaposlenost i neriješene egzistencijalne probleme rezultira porastom socijalne patologije (kriminal, prostitucija, alkoholizam, narkomanija i ostale ovisnosti), a što dalje narušava već teško narušenu kvaliteti života. Treba dodati i nepovoljne demografske značajke stanovništva Hrvatske, velik udio starih s velikom brojem kroničnih bolesnika, od višestrukih komorbiditetnih bolesti, što sve dodatno opterećuje kvalitetu života u Hrvatskoj.

Može se zaključiti da je: 1) u Hrvatskoj grubo narušena kvaliteta života; 2) za poboljšanje kvalitete života, pored materijalnih sredstva, nužna je duhovna obnova pojedinca i cijelog društva, kako bi se uspostavilo sustav vrednota koji se temelji na etničkim, etnološkim i ekološkim značajkama zemlje;¹⁹ 3) na tom putu nužna je primjena sustava ISO normi, kao značajnog alata u razvoju sustava upravljanja, s naglaskom na međunarodnu normu o društvenoj dogovornosti, ISO 26000.

¹⁵ Miroslav Drljača, „Međunarodna norma SA 8000:1997 (Social Accountability-Društvana odgovornost), Kvaliteta, Vol. 1, Broj 2, Infomart, Zagreb, 2002, str. 18-19.

¹⁶ UN, *Opća deklaracija o pravima čovjeka*, 1948.

¹⁷ UN, *Deklaracija o pravima djeteta*, 1959.

¹⁸ UN, *Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, 1981.

¹⁹ Vidi zaključke 12., 13. i 14. međunarodnog simpozija o kvaliteti, u organizaciji Hrvatskog društva menadžera kvalitete. www.hdmk.hr

Summary:

DEPENDENCE OF THE QUALITY OF LIFE ON THE IMPLEMENTATION OF STANDARDS ON SOCIAL ACCOUNTABILITY

The article discusses the wider a content and definition of quality of life with focus on quality of life in Croatia. Article delivers a short display and review of norm ISO 26000:2010 (E) with special focus on to the sustainable development included integration of quality of life goals, health and prosperity with social justice and maintain readiness of country to support a life in all its diversity. Article gives a proposal for social responsibility improvement and quality of life improvement in Croatia, based on presented analysis.

Key words: social responsibility, quality of life, ISO standard 26000:2010 /E/ and SA 8000

6. LITERATURA

1. Boyle, A. O. C., Browne, J., Hickey, Anne, McGee M. Hannah and Joyce, C. R. B., „The Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life (SEIQoL): a Direct Weighting procedure for Quality of Life Domains (SEIQoL-DW), Department of Psychology Royal College of Surgeons in Ireland, 1993.
2. Čiček., J., „Ekološki aspekti ruralnog razvoja u Hrvatskoj“, Sociologija sela, Vol. 28., Zagreb, 1990.
3. Čiček, J., „Aktualni problemi zbrinjavanja otpadne tvari u Republici Hrvatskoj nastali nakon ratnih razaranja“, Zbornik radova savjetovanja *Ekološko i energetsko gospodarenje otpadom*, Delit, Sisak, Stubičke toplice, 1993.
4. Čiček, J., Report on UNIDO Mission in the Republic of Croatia on War Destruction of Chemical Industry, Energy and Technical Infrastructure Facilities, Government The Republic of Croatia, Zagreb, 1993.
5. Čiček, J. and Rez, S., „Public Health and Ecological Aspects of War Destruction in the Republic of Croatia“, Proceedings if an Internatoinal Conference on *Effects of War in the Environment*, University of Zagreb, The Ministry of Civil Engeneering and Environmental Protection and Ministry of Science of the Republic of Croatia, Zagreb, Croatia, 1993 HDKI, Kemija u industriji, Zagreb, 1994.
6. Čiček, J., Kliček, B. i B. Čavrak, „Organizacijski aspekti zbrinjavanja akcidenata“, Sistem Apell, Socijalna ekologija, Vol. 3, No. 2, Zagreb, 1994.
7. Čiček, J., „War Waste: What Is It?“, Economy and Environmett, No 4: Zagreb, 1995.
8. Čiček, J., „Kratki prikaz posljedica rata na okolinu u Republici Hrvatskoj“, Sigurnost 37/2, Zagreb, 1995.
9. Čiček, J., Cvitan, I., Makoter, M., „Ratni otpad i gospodarenje otpadom“, IV. međunarodni simpozij *Gospodarenje otpadom*, Zbornik radova *Gospodarstvo i okoliš*, Zagreb, 1996.
10. Čiček., J., Makoter, M. i I. Cvitan, „Ratna zbivanja u Hrvatskoj i okolina“, Socijalna ekologija, Vol. 5, No. 2, Zagreb, 1996.
11. Čiček., J., „Posljedice rata na okoliš u Republici Hrvatskoj“, EGE , No.14, Zagreb, 1996.
12. Čiček, J., „Kvaliteta života u suvremenim uvjetima u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na Bjelovarsko-bilogorsku županiju“. Radovi Zavoda za znanstveno istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru sv.7, 2013, str.239-250. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb-Bjelovar 2013.
13. Črnjar, M., *Ekonomika i politika zaštite okoliša*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci i Glosa Rijeka, Rijeka 2002.
14. Drljača, M., „Međunarodna norma SA 8000:1997 (Social Accountability-Društvana odgovornost), Kvaliteta, Vol. 1, Broj 2, Infomart, Zagreb, 2002.
15. Drljača, M., „Kultura kvalitete i organizacije“, Zbornik sažetaka radova 6. Hrvatske konferencije o kvaliteti *Kvaliteta i organizacijska kultura*, Hrvatsko društvo za kvalitetu, Zagreb, Opatija, 2005.

16. Fayers, M. P. and Machin, D., *Quality of Life. Assesmet, Analysis and Interpretation*, John Wiley and sons, LTD Cicester-New York -Weneim-Brisbane-Singapore-Toronto, 2000.
17. Hrvatska gospodarska komora, *Kodeks etike u poslovanju*, 2005.
18. Karnofsky, D. A. and Burchenal, J. H., "The Clinical Evaluation of Chemotherapeutic Agents in Cancer." In: MacLeod CM (Ed), *Evaluation of Chemotherapeutic Agents*. Columbia Univ Press, 1949.
19. UN, *Opća deklaracija o pravima čovjeka*, 1948.
20. UN, *Deklaracija o pravima djeteta*, 1959.
21. UN, *Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, 1981.
22. Zaključci 12., 13. i 14. međunarodnog simpozija o kvaliteti, u organizaciji Hrvatskog društva menadžera kvalitete, www.hdmk.hr